

Handreiking

Voldoende inkomen

september 2016

Opkomen voor werk en inkomensondersteuning

ieder(in)

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Betaald werk	6
3. Inkomensondersteuning: 5 opties	8
4. Eigen bijdragen binnen de perken	11
5. Zorggeld echt besteden aan zorg en inkomen	14
6. In gesprek met uw gemeente	16
7. Verder lezen	18

1.

Inleiding

Deze handreiking helpt u om met uw gemeente in gesprek te gaan over passende maatregelen voor een toereikend inkomen voor mensen met een beperking. Welke mogelijkheden heeft de gemeente om meer mensen aan de slag te helpen in een baan die voldoende inkomen oplevert? Welke mogelijkheden heeft de gemeente om hoge (zorg)kosten te voorkomen of te compenseren?

‘Een toereikend inkomen’ is een belangrijk onderdeel in het VN-verdrag voor de rechten van mensen met een beperking. Artikel 28 van dat verdrag stelt dat landen moeten zorgen voor een behoorlijke levensstandaard voor mensen met een beperking en voor hun gezinnen.

Daarmee wordt bedoeld op financiële hulp en de mogelijkheid voor mensen om de hoge zorgkosten door handicap of ziekte te kunnen opbrengen. Dit is van belang omdat het besteedbaar inkomen van veel mensen met een chronische ziekte of beperking aanzienlijk lager is dan het gemiddelde inkomen van de bevolking.

Minder aan het werk en een lager inkomen

Een baan levert inkomen op. Helaas is de beschikbaarheid van werk voor mensen met een beperking nog geen vanzelfsprekendheid. Dit blijkt onder meer uit cijfers van de tweejaarlijkse Nivel-monitor: de arbeidsparticipatie van mensen met een ziekte of beperking is slechts 26 procent tegenover 66 procent voor de gehele beroepsbevolking. Door dit gebrek aan betaald werk is het besteedbaar inkomen van mensen met een chronische ziekte of beperking aanzienlijk lager dan het besteedbaar inkomen voor de rest van de bevolking. Dit verschil wordt volgens de Nivel-monitor ook steeds groter. Sinds 2010 daalt het inkomen van mensen met een beperking sterker dan bij andere bevolkingsgroepen. Onderzoek van Ieder(in) onder de achterban bevestigt dit beeld. Meer dan de helft van de deelnemers aan dat onderzoek zag zich afgelopen drie jaar geconfronteerd met een achteruitgang van het inkomen. Een steeds groter deel van die mensen is afhankelijk van een uitkering.

Extra kosten door ziekte of beperking

Mensen met een handicap hebben vaak hogere meerkosten omdat zij meer geld kwijt zijn aan zorg vanwege de eigen bijdragen, het eigen risico en eigen betalingen voor medicijnen of hulpmiddelen. Daarnaast pakken de kosten voor sociale

activiteiten en dagelijks levensonderhoud vaak duurder uit. Daarbij gaat het om b.v. extra energiekosten, hogere reiskosten en extra kosten voor begeleiding en dagbesteding. Binnen al deze kostenposten gaat het meeste geld op aan hulpmiddelen, aanpassingen, eigen bijdragen en eigen kosten voor voeding of dieet (Nivel-onderzoek Werk en Inkomen, 2015). Mensen met een beperking gaven in 2007 voor deze meerkosten gemiddeld 2.500 euro extra per jaar uit.

Tegelijkertijd is tussen 2009-2016 de hoogte van deze meerkosten sterk gestegen. Onder meer door de stijging van het verplicht eigen risico in de zorgverzekering van 155 euro naar 385 euro en door de jaarlijkse versoberingen in het basispakket van de zorgverzekering. Ook zijn allerlei gerichte tegemoetkomingen geschrapt de afgelopen jaren.

De hogere meerkosten worden deels via de belastingaftrek gecompenseerd. Maar een groot deel van de kosten wordt niet via de belasting vergoed. Gemeenten hebben hierbij de taak inkomensondersteuning te leveren aan hun inwoners, zodat zij deze meerkosten kunnen opbrengen.

Rol gemeente

Gemeenten moeten invulling geven aan artikel 27 van het VN-verdrag. Hierin staat dat mensen met een handicap, net als iedereen, het recht hebben om in hun eigen levensonderhoud te voorzien met werk dat zij zelf kunnen kiezen. Niemand mag worden uitgesloten van de arbeidsmarkt en de werkomgeving moet gewoon toegankelijk zijn voor personen met een beperking.

Artikel 28 van het VN-verdrag bepaalt dat de overheid moet zorgen voor een behoorlijke levensstandaard. Een belangrijke taak van gemeenten is daarom het aanbieden van gerichte inkomensondersteuning.

Lokale aandachtspunten

Gemeenten zijn sinds 2015 verantwoordelijk voor het bieden van maatwerk in inkomensondersteuning. Het rijk stelt hiervoor structureel geld beschikbaar. Gemeenten bepalen zelf het beleid en zorgen dat het wordt uitgevoerd. Het is daarom van belang dat lokaal het onderwerp toereikend inkomen goed wordt besproken in de lokale politiek.

Met 'toereikend inkomen' bedoelen we alle maatregelen waardoor mensen met een beperking genoeg geld hebben. Dit kan via betaald werk of door het beperken of compenseren van uitgaven.

Het is belangrijk dat de afdeling werk/inkomen van gemeenten extra aandacht heeft voor mensen met een beperking. Deze groep is vaker afhankelijk van een (lagere) uitkering.

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo 2015) biedt gemeenten een grote vrijheid bij het bepalen van de regels voor financiële ondersteuning van mensen met een handicap of chronische ziekte. De situatie kan daardoor per gemeente sterk verschillen. Goed overleg met de gemeente draagt bij aan betere inkomensondersteuning.

Leeswijzer

De volgende vragen kunnen dienen als leidraad wanneer u voor uw achterban met de gemeente gaat overleggen over het inkomensbeleid. Ze komen in de volgende hoofdstukken aan de orde:

- Hoe kan uw gemeente het beste helpen bij het organiseren van passend werk?
- Welke mogelijkheden gebruikt uw gemeente om meerkosten te vergoeden?
- Wat doet uw gemeente een stapeling van eigen bijdragen te voorkomen?
- Wat kunt u doen als er in uw gemeente zorggeld op de plank blijft liggen?

2.

Betaald werk

Werk is belangrijk. Werk zorgt niet alleen voor inkomen, maar draagt ook bij aan zelfontplooiing, sociale contacten, een betere gezondheid en welzijn.

Werk wordt in de Dikke van Dale als volgt omschreven:

Moeite, inspanning van lichamelijke en/of geestelijke krachten om iets te verrichten, te verkrijgen, of tot stand te brengen (dus met een doelstelling of als taak, hetzij door anderen of zichzelf opgelegd, of als levensnoodzaak).

Deze definitie omschrijft het belang van werk. Er wordt iets verricht of tot stand gebracht en je krijgt er iets voor terug. In het najaar van 2015 presenteerde Ieder(in) samen met het Landelijk Platform GGz en de Patiëntenfederatie Nederland een onderzoek naar de ervaringen van mensen met een beperking en/of chronische ziekte en werk. Voor hen geldt, net als voor ieder ander, dat werk belangrijk is, voor een inkomen, sociale contacten en het gevoel bij te dragen aan de samenleving. Een deel van de respondenten gaf ook aan dat werk bijdraagt aan hun geestelijk en lichamelijk welzijn. Dit laatste punt is interessant. Het laat zien dat werken en meedoen, bijdragen aan betere gezondheid en welzijn.

Ieder(in) vindt dat het percentage van mensen met een arbeidsbeperking op de arbeidsmarkt gelijk moet zijn aan dat van mensen zonder een beperking. De Participatiewet en de Wet banenafpraak uit 2015 zijn bedoeld om meer mensen met een arbeidsbeperking te laten meedoen.

Gemeenten hebben hierbij een belangrijke rol omdat de hulp uit de Wajong (arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten) afneemt door de aangescherpte voorwaarden. Daarnaast sluiten sociale werkplaatsen en komen er te weinig banen in het beschut werken bij. Steeds meer mensen met een beperking zijn daarom aangewezen op ondersteuning vanuit de gemeente (binnen of buiten de Participatiewet).

Wat kunt u doen?

Aandachtspunten richting gemeente

Verschillende gemeentelijke verordeningen gaan over de invulling van de Participatiewet. Adviesraden (cliëntenraad, Wmo-raad, Adviesraad sociaal domein) en belangengroepen kunnen het onderwerp betaald werk aan de orde stellen bij het ge-

meentebestuur of in de gemeenteraad.

- Vraag uw gemeente wat het beleid is voor werk en inkomen. Zijn er concrete afspraken? Zo ja, vraag naar de voortgang van deze afspraken. Zo nee, ga in overleg om tot afspraken te komen.
- De overheid blijft flink achter als het gaat om het nakomen van de banenafsprake en het organiseren van beschermt werk. U kunt navraag doen hoe het er in uw gemeente/regio voorstaat en of de beoogde aantallen worden gehaald.
- De groep die buiten de banenafsprake valt, kan ook voor ondersteuning en begeleiding bij de gemeente terecht. Een gemeente kan ervoor kiezen dat deze groep geen prioriteit heeft, omdat ze eerst aan de banenafsprake wil voldoen. Vraag uw gemeente hoe zij toch gelijkwaardige kansen voor deze groep wil bieden.
- De groep Niet-Uitkeringsgerechtigden ('Nuggers') kent een vergelijkbaar probleem. Zij krijgen vaak geen ondersteuning omdat ze geen uitkering krijgen en dus geen 'kostenpost' zijn voor de gemeente. Veel gemeenten bieden deze groep wel degelijk begeleiding naar werk. Vraag uw gemeente wat het beleid is voor de Nuggers. Is er nog geen beleid, kijk dan naar verordeningen van gemeenten die hier wel aan werken. Haal daar voorbeelden, adviezen en tips op en leg ze voor aan uw gemeente.
- Vraag uw gemeente om een kritische beschouwing van het aanbod en het resultaat voor uw achterban. Dat kan goede verbeterpunten opleveren, zoals de conclusie dat extra scholing een belangrijk instrument is voordat de stap naar werk kan worden gemaakt.
- Informatievoorziening is een belangrijke voorwaarde om mensen zover te krijgen dat ze van de begeleidingsmogelijkheden gebruik maken. Dat kan bijvoorbeeld met voorlichtingsbijeenkomsten, onafhankelijke cliëntondersteuning, folders en toegankelijke websites. Vraag aan uw gemeente hoe mensen met een beperking worden geïnformeerd.

Aandachtspunten richting werkgevers

- Mensen met een arbeidsbeperking kunnen beter meedoen als er meer flexibiliteit mogelijk is binnen hun werk. Voor veel mensen is het belangrijk dat werktijden en werkinhoud aangepast kunnen worden. U kunt als belangenbehartiger hierover contact zoeken met bijvoorbeeld lokale werkgeversorganisaties.
- Het risico bestaat dat mensen afhaken in hun zoektocht naar werk omdat ze tegen problemen aanlopen. Er is bijvoorbeeld te weinig passend werk of er kan sprake zijn van discriminatie.
- Ook kan de ondersteuning door instanties onbenut blijven omdat er te weinig vertrouwen is in de verschillende partijen (zoals arbodienst, re-integratiebureaus, bedrijfs- en verzekeringsartsen) of omdat mensen er slechte ervaringen mee hebben.
- Veel meer vertrouwen hebben mensen in hun sociaal netwerk. Ruim 60 procent ervaart dat ambassadeurs uit de doelgroep deuren helpen openen voor mensen met een arbeidsbeperking.

Aandachtspunten voor uw achterban

- Activeer de achterban zodat ze de noodzaak en mogelijkheden zien van re-integratie naar werk.
- Geef informatie en ondersteuning aan de achterban. Bijvoorbeeld door Nuggers erop te wijzen dat ook zij bij de gemeente terecht kunnen voor begeleiding naar werk.
- Uw achterban kan ook een bijdrage leveren door echt een beroep te doen op de onafhankelijke cliëntondersteuning bij het vinden van werk. De gemeente moet zorgen dat die onafhankelijke ondersteuning beschikbaar is.

3.

Inkomens- ondersteuning: 5 opties

Gemeenten krijgen elk jaar geld om inkomensondersteuning te regelen voor mensen die extra kosten maken vanwege hun beperking. Gemeenten mogen zelf beslissen hoe ze dat geld inzetten.

Gemeenten krijgen voor de inkomensondersteuning in 2016 een structureel budget van 266 miljoen euro en vanaf 2017 is dat 268 miljoen euro. Dit geld maakt deel uit van het totale budget voor het sociaal domein en wordt verdeeld over de 290 gemeenten. Daarnaast is voor de fiscale aftrek en tegemoetkoming zorgkosten landelijk 438 miljoen euro beschikbaar.

Gemeenten moeten duidelijk maken hoe zij mensen met een beperking financiële steun bieden voor de meerkosten. En hoe het geld ook echt terecht komt bij mensen die te maken hebben met een opeenstapeling van kosten.

Wat kunt u doen?

Gemeenten hebben globaal vijf mogelijkheden om inkomensondersteuning te bieden. Die opties vindt u hieronder. In overleg met de wethouder en gemeenteraad kunt u onderzoeken welke optie of combinatie van mogelijkheden het beste werkt voor de doelgroep. Ieder(in) vindt het belangrijk dat gemeenten in hun beleidsplannen en verordeningen motiveren hoe zij inkomensondersteuning voor mensen met een beperking regelen. Ieder(in) wil dat het geld dat iedere gemeente voor deze taak krijgt, zo gericht mogelijk terecht komt bij de mensen die dit nodig hebben.

Gemeenten mogen zelf kiezen welke burgers een tegemoetkoming krijgen. De enige verplichting is dat ze in hun verordening uitleggen of en hoe zij inkomensondersteuning geven. Anders gezegd: gemeenten kunnen een bepaalde doelgroep selecteren, bijvoorbeeld mensen met Wmo-ondersteuning met een bijstandsuitkering. Vervolgens kunnen ze die groep collectief een tegemoetkoming bieden. De Wmo 2015 biedt gemeenten ook de mogelijkheid om een regeling te treffen voor personen met een chronische ziekte of beperking en met een inkomen boven het netto sociaal minimum. Dat kan bijvoorbeeld een tegemoetkoming in kosten zijn.

De onderstaande opties komen uit de 'Handreiking gemeentelijk maatwerk' die is opgesteld door het ministerie van VWS en gemeentekoepel VNG. Gemeenten kunnen meerdere mogelijkheden combineren. Optie 2, 3 en 4 zijn maatregelen die de gemeente vrij eenvoudig kan inzetten voor een grote groep mensen. Optie 1 en 5 zijn geschikt om individueeler maatwerk te bieden, bijvoorbeeld als aanvulling.

Optie 1: individuele bijzondere bijstand (maatwerk)

Gemeenten kunnen individuele bijzondere bijstand geven voor daadwerkelijk gemaakte en noodzakelijke kosten vanwege bijzondere omstandigheden, zoals voor meerkosten zorg. Veel gemeenten verstrekken al een tegemoetkoming uit de bijzondere bijstand aan burgers met medische kosten, zoals tandheelkundige hulp of dieetkosten. In hun beleidsregels kunnen gemeenten vastleggen welke kosten worden vergoed worden en tot welk bedrag. Gemeenten hebben de vrijheid om zelf te bepalen welke regels ze hanteren.

Belangrijk is dat u met de gemeente in gesprek gaat over deze vergoedingen.

Vraag of mensen die geen beroep doen op de gemeentepolis (zie hieronder optie 2), wel gebruik kunnen maken van de bijzondere bijstand voor meerkosten.

Optie 2: gemeente biedt een collectieve zorgverzekering (gemeentepolis)

Veel gemeenten bieden mensen met een minimuminkomen een collectieve basisverzekering en een collectieve aanvullende zorgverzekering. Dit kan ook worden gedaan voor mensen die meerkosten hebben. Via het aanvullend pakket kunnen veelvoorkomende meerkosten zo worden gedekt. Over de inhoud van het aanvullend pakket onderhandelt de gemeente met de verzekeraar. Zowel directe kosten, als het eigen risico kunnen worden gedekt door de collectieve zorgverzekering. Nieuw is dat gemeenten deze gemeentepolis ook aan inwoners met een inkomen boven de 110% van het sociaal minimum mogen aanbieden.

In het informatieblad Gemeentelijke Zorgverzekering van Ieder(in) vindt u een factsheet en stappenplan die u kunt gebruiken als u in gesprek gaat met de gemeente over de polis. Ook al heeft uw gemeente een brede en goed betaalbare gemeentepolis, belangrijk blijft dat er altijd maatwerk mogelijk is - ook voor de mensen die niet van deze verzekering gebruik maken.

Optie 3: tegemoetkoming vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning

De Wmo biedt gemeenten de mogelijkheid om een tegemoetkoming te geven aan mensen met een beperking of chronische psychische/psychosociale problemen als ze meerkosten hebben vanwege die beperking (Wmo, artikel 2.1.7). Een gemeente kan zelf bepalen hoe en aan wie deze tegemoetkoming wordt gegeven. De gemeente mag hierbij inkomensgrenzen en draagkrachtregels hanteren die afwijken van de regels voor bijzondere bijstand.

De gemeente zal eerst zelf de doelgroep moeten bepalen als ze gebruik maakt van deze mogelijkheid in de Wmo. Verder moet de gemeente bepalen voor welke meerkosten de tegemoetkoming geldt. De gemeente stelt vast hoe de tegemoetkoming wordt gegeven. Dit kan zowel in vorm van een financiële vergoeding voor daadwerkelijke gemaakte kosten, als in de vorm een forfaitaire vergoeding (vooraf vastgesteld normbedrag) voor aannemelijke meerkosten.

Optie 4: eigen bijdrage vanuit de Wmo verlagen

Gemeenten mogen voor een Wmo-voorziening een eigen bijdrage vragen. Zij hebben de mogelijkheid om af te zien van de maximale eigen bijdrage en daarvoor in de plaats een lagere eigen bijdrage in rekening te brengen. Het is voor gemeenten ook mogelijk om via het minimabeleid de eigen bijdrage geheel kwijt te schelden. De uitvoering gebeurt via het CAK. Gemeenten worden hiervoor gecompenseerd uit de extra financiële middelen die zij van de rijksoverheid ontvangen. Lees verder in hoofdstuk 4.

Optie 5: subsidie geven aan een fonds (maatwerk)

Gemeenten kunnen ervoor kiezen om de extra financiële middelen in te zetten voor een subsidie aan een particulier fonds. Het beheer daarvan gebeurt vaak door vrijwilligers en vertegenwoordigers van cliëntenorganisaties. Het fonds kan op basis van vooraf door de gemeente bepaalde criteria financiële ondersteuning bieden aan mensen met een chronische ziekte of beperking. Een voorbeeld van zo'n fonds is de Stichting Leergeld (www.leergeld.nl).

Aandachtspunten richting gemeente

In de gemeentelijke plannen voor de Wet maatschappelijke ondersteuning, Wet werk en inkomen en de bijbehorende verordeningen wordt het beleid voor inkomensondersteuning vastgelegd. Adviesraden (Cliëntenraad, Wmo-raad, Adviesraad sociaal domein) en belangenbehartigers kunnen deze beleidsplannen met de gemeente of met de gemeenteraad bespreken.

- Kennis is macht: zorg dat u goed op de hoogte bent van de situatie in uw gemeente. Organiseer een bijeenkomst met de mensen om wie het gaat en breng hun wensen en problemen in kaart. Ga in gesprek met de betrokken wethouder of ambtenaar en vraag naar de beschikbare budgetten en het bereik van bestaande regelingen. Cijfers zijn belangrijk, maar persoonlijke dagboekjes en ervaringsverhalen zijn ook een goed middel om aandacht voor problemen te krijgen.
- Bepaal de inzet die voor u belangrijk is. Krijg inzicht in het budget dat de gemeente beschikbaar heeft voor gerichte inkomensondersteuning voor mensen met een beperking. Probeer zo goed mogelijk inzicht te krijgen of dit geld ook echt bij de doelgroep terecht komt.
- Zoek steun: kijk met wie u samen kunt optrekken. Bijvoorbeeld met andere maatschappelijke organisaties of met lokale politieke partijen. U hebt meer kans op succes bij de wethouder als veel partijen uit de raad u steunen.
- Vraag uw gemeente of de betrokken ambtenaar om de beleidsvisie voor inkomensondersteuning aan mensen met een beperking die meerkosten hebben. Zijn er concrete afspraken gemaakt? En is er een monitor van deze afspraken? Als dit ontbreekt, probeer dan tot afspraken te komen.
- Kiest uw gemeente voor een collectieve zorgverzekering (gemeentepolis)? Doe dan in ieder geval de volgende checks:

- ✓ Check 1: Zorgt uw gemeente voor een goede premiebijdrage voor mensen met een laag inkomen? Voor mensen met een laag inkomen die een uitgebreid pakket nodig hebben, is een bijdrage van 30 euro of meer per maand nodig.
- ✓ Check 2: Kunnen mensen kiezen uit verschillende soorten dekking? Mensen moeten kunnen kiezen voor b.v. een tandartsverzekering, een uitgebreide dekking voor zorgkosten of een vergoeding voor de eigen bijdrage en voor het eigen risico.
- ✓ Check 3: Worden de inwoners goed geïnformeerd? Communiceert uw gemeente actief over het aanbod en de voorwaarden van de gemeentelijke zorgverzekering?
- ✓ Check 4: Krijgen mensen die niet kiezen voor een collectieve verzekering een alternatief aangeboden? Krijgen mensen die geen gebruik maken van de gemeentelijke zorgverzekering op een andere manier hun kosten vergoed, bijvoorbeeld via de bijzondere bijstand?

- Ga na of de informatieverstrekking over inkomensondersteuning in orde is en of de mensen om wie het gaat ook daadwerkelijk worden bereikt. Check met ervaringsdeskundigen de informatie op de gemeente-website. Kijk of uw gemeente lokale organisaties voldoende betreft bij het verbeteren om de inkomenspositie van mensen met een beperking.
- Ga na of er in uw gemeente goede en actuele informatie is over de verschillende vormen van cliëntondersteuning en (particuliere) fondsen waar mensen een beroep op kunnen doen als zij financiële ondersteuning nodig hebben.
- Probeer met alle politieke partijen en relevante contactpersonen een band op te bouwen. Zo wordt u als belangenorganisatie beter geïnformeerd, vaak al voordat de beslissingen worden genomen.

4.

Eigen bijdragen binnen de perken

Gemeenten moeten rekening houden met landelijke regels voor de maximale hoogte van eigen bijdragen. De wet biedt veel ruimte voor gemeenten om de wettelijke eigen bijdragen te verlagen of zelfs kwijt te schelden. In de praktijk maken te weinig gemeenten gebruik van de mogelijkheden.

Het Landelijk Besluit eigen bijdrageregeling van het kabinet schrijft aan gemeenten voor wat de maximale hoogte van eigen bijdragen is voor maatwerkvoorzieningen. Dit wordt bepaald aan de hand van inkomen, vermogen, leeftijd en gezinssamenstelling van de cliënten. Een gemeente kan een eigen bijdrage vragen voor hulp bij het huishouden, hulpmiddelen en voorzieningen (b.v. vervoer), begeleiding, beschermd wonen, kortdurend verblijf (b.v. dagopvang, thuisopvang) en woning-aanpassingen voor minderjarigen.

Via het rekenprogramma 'Bereken eigen bijdrage' dat beschikbaar is via www.hetcak.nl kan de hoogte van de eigen bijdragen per gemeente worden opgezocht.

Een eigen bijdrage mag nooit hoger dan de kostprijs. Gemeenten mogen wel een lagere bijdrage vragen. Een beperkt aantal gemeenten doet dat ook- circa 20 van de 400 gemeenten. Het CAK voert de eigen bijdrageregels van de gemeente uit. Ieder(in) krijgt steeds vaker signalen dat mensen door de hoogte van eigen bijdragen afzien van zorg. Ook ziet Ieder(in) de verschillen tussen gemeenten steeds groter worden (Rapport Meldactie eigen bijdrage, Ieder(in), 2016). Meer informatie: <https://iederin.nl/nieuws/17759/kwart-zorgvragers-ziet-af-van-zorg-door-hoge-kosten/>

Stapeling eigen bijdragen voorkomen

Voor algemene voorzieningen als buurthuizen, Tafeltje Dekje, vervoer en scootmobiel-leenpools mogen gemeenten ook een bijdrage of toegangsprijs vragen die maximaal kostendekkend is. Daarbij kunnen bijvoorbeeld cliënten met lagere inkomens op deze voorzieningen korting krijgen.

De eigen bijdragen voor zulke algemene voorzieningen worden niet via het CAK berekend, tenzij een gemeente ervoor kiest dit bedrag op te nemen binnen het maximale bedrag voor inkomensafhankelijke eigen bijdrage.

Veel gemeenten realiseren zich dat hoe hoger die eigen bijdrage is voor een algemene voorziening, hoe minder toegankelijk deze voorziening voor inwoners zal zijn.

Wat kan de gemeente doen?

Gemeenten hebben twee mogelijkheden om de wettelijke inkomensafhankelijke eigen bijdragen binnen de perken te houden. De eerste is het verlagen of kwijtschelden van de eigen bijdrage voor maatwerkvoorzieningen. De tweede mogelijkheid is het voorkomen van een stapeling van eigen bijdragen voor mensen die gebruik maken van algemene voorzieningen én van maatwerkvoorzieningen.

Mogelijkheid 1: verlagen of kwijtschelden van de eigen bijdrage

Een gemeente kan beleid voeren om de wettelijk eigen bijdragen (voor een maatwerkoplossing) voor bepaalde groepen kwijt te schelden of lager vast te stellen. De maximale eigen bijdragen zijn bepaald in het Besluit maatschappelijke ondersteuning. Gemeenten hebben een aantal mogelijkheden om eigen bijdragen voor inwoners te verlagen:

1. De gemeente kan een lagere dan de werkelijke kostprijs aan het CAK doorgeven.
2. De gemeente kan de eigen bijdrage per inkomensgroep minder sterk laten stijgen, zodat inkomens net boven het minimum en modale inkomens ook een lagere eigen bijdrage dan het landelijk geldende maximum betalen.
3. De gemeente kan aan het CAK doorgeven dat de maximale eigen bijdrage voor een bepaalde voorziening, bijvoorbeeld dagbesteding of woningaanpassing, nooit meer dan x euro per dag/periode kan zijn. Dit kan de gemeente doen om bepaalde ondersteuning of voorzieningen goed toegankelijk te houden, ten behoeve van b.v. preventie.
4. De gemeente kan besluiten om voor cliënten met een laag inkomen de minimale eigen bijdrage te betalen (minimabeleid) of dit bijvoorbeeld te regelen via een collectieve ziektekostenverzekering. Veel gemeenten hebben al beleid om de lagere inkomens - tot bijvoorbeeld 130% van het minimuminkomen - financieel tegemoet te komen in de vorm van bijzondere bijstand of gericht minimabeleid.

Het is de verwachting dat de mensen die nu al de laagste eigen bijdrage betalen, of waar de gemeente deze betaalt (minimabeleid), een beroep moeten blijven doen op deze regelingen. Ook kwetsbare groepen met midden- en hogere inkomens hebben te maken met hoge eigen bijdragen. Juist deze groepen zien vaak af van noodzakelijke zorg vanwege de hoge eigen kosten. Hoe gemeenten omgaan met eigen bijdragen wordt vastgelegd in lokaal beleid. Van belang is om te voorkomen dat door te hoge bijdragen juist kwetsbare mensen stoppen met de hulp, begeleiding, of dagbesteding.

Mogelijkheid 2: tegengaan van stapeling van eigen bijdragen

Gemeenten hebben de mogelijkheid om de stapeling van eigen bijdragen voor maatwerkvoorzieningen en de eigen betalingen voor algemene voorzieningen tegen te gaan (voor b.v. maaltijdvoorzieningen of dagopvang in de buurt). Dit kan door de bijdragen voor algemene voorzieningen mee te tellen voor het inkomensafhankelijke maximum aan eigen bijdragen dat mensen moeten opbrengen.

In de praktijk maken mensen gebruik van zowel algemene voorzieningen als maatwerkvoorzieningen. De kosten die mensen moeten betalen voor een algemene voorziening vallen buiten de landelijke eigen bijdrage regeling die door het CAK wordt uitgevoerd. Dat kan onwenselijk zijn omdat die cliënten dan financieel zwaarder worden belast. Zij betalen dan namelijk hun maximale inkomensafhankelijke bijdrage plus de extra kosten die in rekening worden gebracht voor algemene voorzieningen.

Gemeenten die de kosten van de algemene voorziening willen laten meetellen voor de berekening van de eigen bijdrage moeten daarvoor afspraken maken met uitvoeringsorganisatie CAK.

Wat kunt u doen?

- Vraag uw gemeente naar het eigen bijdrage beleid. Wat zijn de uitgangspunten en wat betekent dit voor mensen om wie het gaat? Onderzoek of uw gemeente uitgaat van de wettelijke maximale periode bedragen of dat zij hierin een verlaging toepast. Zijn er concrete doelen bepaald en zo ja, worden deze geëvalueerd? Zo nee, ga hierover in gesprek en maak (nieuwe) afspraken.
- Welke bijdrage hanteert uw gemeente voor algemene voorzieningen? Worden eigen betalingen doorgegeven aan het CAK voor het landelijke maximum?
- Organiseer een bijeenkomst met de mensen om wie het gaat en breng ervaringen en knelpunten in kaart. Zorg dat het eigen bijdrage beleid wordt meegenomen in de verplichte gemeentelijke monitor sociaal domein. Bespreek de resultaten met de gemeente.
- Onderzoek met ervaringsdeskundigen of de informatie over eigen bijdragen voor algemene voorzieningen en maatwerkvoorzieningen goed op de website staat uitgelegd. Worden de eigen bijdragen ook in het keukentafelgesprek besproken? Worden ze goed vermeld in het schriftelijk verslag dat mensen van het gesprek krijgen? Maak duidelijk aan de gemeente dat het voor mensen belangrijk is dat zij tijdig inzicht hebben in de kosten. Alleen als mensen op tijd zicht krijgen op hun kosten, kan naar passende alternatieven worden gezocht.
- Als uw wilt weten hoe het eigen bijdrage-beleid in uw gemeente uitpakt voor bewoners, dan kunt u zelf ook de rekentool van het CAK invullen. Dit kan aan de hand van een aantal voorbeeldhuishoudens met verschillende vormen van zorg. Beoordeel of de gevraagde bedragen op te brengen zijn. Doe dit ook voor een aantal buurgemeenten en bijvoorbeeld voor Amsterdam (dat positief afwijkt ten opzichte van de meeste andere gemeenten).

Zorgprofiel/Inkomen	Eenpersoons huishouden/tot € 22.000	Meerpersoons-huishouden/tot € 36.0000	Meerpersoons-huishouden/tot € 60.000
3 uur huishoudelijke hulp			
2 uur begeleiding			
3 uur huishoudelijke hulp en 3 uur begeleiding			
6 dagdelen dagbesteding			
Woningaanpassing € 6.000			
Hulpmiddel € 3.000			

5.

Zorggeld echt besteden aan zorg en inkomen

Veel gemeenten houden geld over voor zorg en welzijn. Het is belangrijk dat dit geld ingezet wordt voor een toereikend inkomen voor mensen met een beperking of chronische ziekte.

Een groot aantal gemeenten blijkt geld over te houden in het sociale domein. Zo gaven gemeenten in 2015 minstens 310 miljoen euro van het Wmo-budget niet uit aan de zorg en ondersteuning, waarvoor het wel bedoeld is. Het is belangrijk dat het geld uit de Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten (Wtcg), de Wmo en Participatiewet, zoals in de wet bepaald, beschikbaar blijft binnen het sociaal domein en wordt gebruikt om meer mensen mee te laten doen in de maatschappij. Het geld blijft niet over omdat het niet nodig was. Het geld is over omdat het niet op de juiste plek is terechtgekomen: bij de mensen die zorg en ondersteuning nodig hebben.

Wat 'mogen' gemeenten doen met het zorggeld dat zij niet besteden? Het geld dat de rijksoverheid voor het sociaal domein overmaakt naar de gemeenten is niet geormerkt. Gemeenten mogen die 'overschotten' ook buiten dat domein besteden of ze kunnen het geld reserveren voor toekomstige uitgaven. Dit mag alleen als de doelstellingen van de verschillende wetten (zoals de Wmo) zijn behaald. Maar dat is in de meeste gemeenten nog lang niet het geval.

Wat kunt u doen?

Ga na hoe de situatie is in uw gemeente. In veel gemeenten zijn de cijfers over 2015 inmiddels bekend gemaakt. Dat gebeurt elkaar jaar in mei/juni. Vanwege de aandacht in de media en omdat in veel gemeenten de jaarrekening in de periode voor de zomer in de gemeenteraad wordt besproken, is dat een goed moment om inzicht te krijgen in de bestedingen voor Wmo, Jeugdwet, Participatiewet en inkomensondersteuning (sociaal domein). U vindt de financiële gegevens op de gemeentelijke website of u kunt ze bij uw gemeente opvragen.

Aandachtspunten:

- Ga na wat de situatie is in uw gemeente. Er zijn verschillende momenten in het jaar waarop gemeenten inzicht geven in hun plannen en bestedingen. U kunt dan ook uw stem laten horen en invloed uitoefenen.

1. In de programmabegroting (najaar) maakt de gemeente duidelijk hoe uitgaven en inkomsten bij elkaar worden gebracht. Per programma laat de gemeente zien wat zij wil bereiken en hoe zij dat gaat doen. De uiteindelijke begroting moet op 15 november voorafgaand aan het nieuwe begrotingsjaar door de gemeenteraad zijn behandeld.
  2. In veel gemeenten wordt een Kadernota opgesteld. De Kadernota wordt ook de voorjaarsnota genoemd, omdat deze vaak voor de zomervakantie in de gemeenteraad wordt behandeld. Tijdens de bespreking van de voorjaarsnota heeft de gemeenteraad nog veel invloed.
  3. In de jaarrekening wordt achteraf teruggekeken op welke wijze de begroting is uitgevoerd. De jaarrekening moet in iedere gemeente voor 15 juli worden behandeld.
  4. In de Wmo en de Jeugdwet staat de verplichting om jaarlijks de wet te evalueren (cliënt-ervaringsonderzoek). De uitkomsten kunnen worden gebruikt om het beleid bij de sturen. (zie <https://iederin.nl/nieuws/17753/lokale-belangen-behartiger--praat-mee-over-het-nieuwe-wmo-ervaringenonderzoek/>)
  5. Daarnaast informeren veel gemeenten hun gemeenteraad via tussentijdse rapportages. Deze tussenstanden geven een goed beeld van de praktijk en zijn vaak een goed aanknopingspunten om een onderwerp te agenderen.
- Gebruik bovenstaande momenten om inzicht te krijgen in het beschikbare geld binnen het sociaal domein, en de doelen en de resultaten van het beleid. Gemeenten mogen de middelen die zij van het Rijk ontvangen voor het sociaal domein ook besteden buiten dat domein, of het geld reserveren voor toekomstige uitgaven. Dat mag alleen als de doelen van de verschillende wetten (zoals de Wmo) worden behaald. Een gemeenteraad kan er lokaal voor kiezen geld voor bepaalde onderwerpen of werkterreinen te oormerken.

De Tweede Kamer nam dit jaar een motie aan die 'bevordert' dat Wmo-geld dat gemeenten nog niet hebben uitgegeven, beschikbaar blijft voor het sociale domein. Hier leest u welke partijen voor deze motie stemden (zie ook: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2016Z09827&did=2016D20356>). U kunt de lokale fracties van deze partijen erop wijzen dat hun Tweede Kamerfractie hiermee heeft ingestemd.

6.

In gesprek met uw gemeente

Wat kunt u als lokale belangenbehartiger doen om het onderwerp 'toereikend inkomen' op de lokale agenda te zetten? Een korte samenvatting.

1. Wat is de situatie in uw gemeente?

Voor lokale belangenbehartiging is het belangrijk op de hoogte te zijn van het beleid en de verdeling van het budget voor inkomensondersteuning van de gemeente. Blijft er geld op de plank liggen? Is er sprake van een stapeling van eigen bijdragen? Biedt uw gemeente een goede regeling voor inkomensondersteuning?

2. Bepaal de belangrijkste knelpunten in uw gemeente

Bepaal wat de belangrijkste knelpunten zijn bij inkomensondersteuning in uw gemeente. Focus op een of twee punten. Bijvoorbeeld: te hoge eigen bijdragen en doorgeschoten bezuinigingen op begeleiding naar werk. Probeer zulke punten op de politieke agenda te krijgen.

3. Neem contact op met de politiek

Om het onderwerp op de politieke agenda te krijgen, kunt u contact opnemen met politieke partijen in de gemeenteraad of gebruik maken van uw burgerrecht om in te spreken bij de gemeenteraad. Als er in uw gemeente nog geen onderzoek is gedaan naar de oorzaken van bijvoorbeeld het overschot aan zorggeld, kunt u om zo'n onderzoek vragen. U kunt, al dan niet in samenwerking met een politieke partij, overwegen om lokale publiciteit te zoeken.

4. Doe concrete voorstellen

Gemeenten kunnen een aantal maatregelen nemen voor inkomensondersteuning. Leg deze maatregelen voor aan de gemeenteraad of verantwoordelijk wethouder.

Lokale maatwerkregelingen samengevat:

- Meer werk voor arbeidsgehandicapten
- Effectieve toeleiding en ondersteuning naar werk
- Passende scholing
- Verlaging eigen bijdragen
- Uitbreiding bijzondere bijstand
- Goede voorlichting
- Doelgroepenbeleid
- Gemeentelijke zorgverzekering
- Bijzondere bijdrage voor bepaalde groepen (art. 2.1.7 Wmo)

Goede voorbeelden

Er zijn al gemeenten die rond het Wmo-budget goede besluiten hebben genomen. In het gesprek met de gemeente kunt u die als goede voorbeelden aanvoeren:

- In de Noordoostpolder krijgen Wmo-cliënten de eigen bijdrage terug.
- In Wageningen zijn in het college-akkoord afspraken gemaakt over het oormerken van geld binnen het sociaal domein.
- Het Wmo-forum in Veenendaal heeft voorgesteld om de eigen bijdragen te verlagen.

7.

Verder lezen

Verder lezen over begeleiding naar werk

- Factsheets lokale belangenbehartiging van programma PG Werkt Samen: <http://monitor.clientperspectief.nl/informatie/informatiebladen>
- Handreiking Participatiewet voor cliëntenraden (LCR, 2015): <http://www.landelijkeclientenraad.nl/Publicaties>
- Werk en Inkomen: kerngegevens & trends (Nivel, 2015): <http://www.nivel.nl/sites/default/files/bestanden/Rapport-werk-en-inkomen-2015.pdf>
- Over vernieuwing van dienstverlening aan werkgevers en werkzoekenden: <http://www.samenvoordeklant.nl/wetten/banenafpraak>

Verder lezen over inkomensondersteuning

- Handreiking gemeentelijk maatwerk voor personen met een chronische ziekte en/of beperking (TransitieBureau Wmo, 2014): https://www.vng.nl/files/vng/nieuws_attachments/2014/201403-handreiking-gemeentelijk-maatwerk-chronische-ziekte-beperking.pdf
- Informatieblad Gemeentelijke zorgverzekering - Factsheet en stappenplan (Ieder(in), 2016): <https://iederin.nl/nieuws/17861/nieuwe-cijfers-over-gemeentelijke-zorgverzekering/>
- Rapport Meldactie eigen bijdrage (Ieder(in), 2016): <https://iederin.nl/nieuws/17759/kwart-zorgvragers-ziet-af-van-zorg-door-hoge-kosten/>
- Informatie over het (berekenen) van eigen bijdragen door uitvoeringsorganisatie CAK: <http://www.hetcak.nl/portalserver/portals/cak-portal/pages/k1-14-downloads>

Goede voorbeelden

- Eigen bijdrage terug in Noordoostpolder: <http://www.denoordpolder.nl/nieuws/72044/wmo-clienten-krijgen-250-euro-eigen-bijdrage-terug/>
- Particulier fonds via Stichting Leergeld: <http://www.leergeld.nl>
- Tegemoetkomingsregeling in Amsterdam: <https://www.amsterdam.nl/werk-inkomen/pak-je-kans/regeling/>
- Verlagen eigen bijdragen in Veenendaal: <http://veenendaalsekrant.nl/lokaal/eigen-bijdrage-de-wmo-kan-verlaagd-worden-119199>

Colofon

Uitgave september 2016

Samenstelling

Joris Barendrecht

Marijke Hempenius

Aartjan ter Haar

Opmaak

Dorine Fliervoet, Ieder(in)

Ieder(in)

Bezoekadres
Churchillaan 11
3527 GV Utrecht

Postadres
Postbus 169
3500 AD Utrecht

T 030-720 00 00
E post@iederin.nl
I www.iederin.nl

 [@iederin](https://twitter.com/iederin)
 www.facebook.com/iederin
 [ieder\(in\)](https://www.linkedin.com/company/iederin)

ieder(in)